

Lisztova spoločnosť na Slovensku

BRATISLAVA
A
FRANZ LISZT

Miroslav Demko
Bratislava september 2016

Táto publikácia Bratislava a Franz Liszt je ucelená, kompletná, obsahuje fotografie a odvolávky na jednotlivé citované dokumenty. Bez odvolávok k dokumentácii bola poskytnutá Magistrátu hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy za účelom propagácie.

© PhDr. Miroslav Demko, 2016

Vydavateľ: Lisztova spoločnosť na Slovensku
v spolupráci s vydavateľstvom Eko-konzult

Bratislava september 2016

ISBN: 978-80-8079-242-8

Bratislava a Franz Liszt

Alan Walker: Bratislava s Lisztom, ako je všeobecne známe: „... je jedno zo svetových hudobných centier“. /¹

Franz Liszt vo veku 15 rokov

Svetoznámy hudobný gényus, Franz Liszt, známy celému svetu ako klavírny virtuóz a skladateľ, mal práve k Bratislave mimoriadny, osobitný a úprimný vzťah.

Každý, kto sa zaujíma o hudbu a život Franza Liszta (1811–1886), sa mohol dočítať, že práve v Bratislave, sa začala a v plnej nádhere zažiarila sláva deväťročného Liszta. Na túto udalosť Liszt nikdy nezabudol. Bol to slávny koncert, ktorý sa uskutočnil dňa 26. novembra 1820 a ktorý mu otvoril brány do sveta. Jedna zo správ hovorí, že koncert sa uskutočnil v paláci grófa Michala Eszterházyho na Ventúrskej ulici. Liszt tu upútal nielen

svojou hrou, ale aj hrou náhodne predložených skladieb. Prekvapil do takej miery, že sa zaňho zaangažovali bratislavskí magnáti z rodu Amadeovcov, Appoyiovcov, Szapáριοvcov, Viczayovcov, pričom mimoriadnu úlohu zohral v Lisztovom živote Thadé Amadé, pochádzajúci z oblasti Bratislava-Vrakuňa, ktorý aj v záujme o mladého Liszta viedol živú korešpondenciu so známym skladateľom Salierim vo Viedni.

¹ Alan Walker: *Franz Liszt, The Virtuoso Years, British Library...*, 1983, Vol. I., s. XXI.: „A more notorious case is that of Pressburg, one of the musical capitals of the World.“; Alan Walker: *Franz Liszt, Fayard, Paris, 1989, Vol. I., s. 1064*

Množstvo, desiatky návštev do Bratislavy má každá návšteva osobitné miesto v jeho živote. /² Vďaka tejto finančnej pomoci sa Adam, otec Franza Liszta, zaujímal o tých svetovo známych pedagógov, ktorí by mohli prispieť a priviesť mladého Liszta k najvyšším métam umenia. Na prvom mieste sa zaujímal o klaviristu, bratislavského rodáka Johanna Nepomuka Hummela (1778–1837), ale neskôršie sa obrátil na Karla Czerného a Salieriho, ktorý viedol Liszta pri štúdiu kompozície. Czerny bol žiakom Hummela a Beethovena a možno právom povedať, že moderná klavírna hra Viedenskej školy dlhuje veľké poďakovanie práve Hummelovi, o ktorom sa aj Franz Liszt vyjadroval v superlatívoch. /³

Ale čím bol a zostal Franz Liszt pre Bratislavu? Nepochybne nielen veľkým umelcom, pedagógom, ale aj mysliteľom, znalcom umenia a dejín, ktoré vyjadril vo svojich korešpondenciách a knihách. Vo svete nie vždy bola známa aj skutočnosť, že charitatívna angažovanosť tohto umelca práve aj v Bratislave si zasluhuje mimoriadnu pozornosť. Už ako dieťa bol síce formovaný františkánskymi, rímsko-katolíckymi zásadami, ale pri svojej charitatívnosti myslel aj na iné cirkevné organizácie v Bratislave.

Bratislavčania si boli vedomí osobitého vzájomného vzťahu s Lisztom a nie náhodou bol Liszt v tomto meste označovaný za ochranu umenia, hudobnej múzy. Výrok známeho maďarského umelca Gejzu Zichyho, žiaka Franza Liszta je stále silnou ozvenou, ešte dvadsať sedem rokov po Lisztovej smrti dal na vedomie svetu: „*Ešte aj dnes Lisztov kult kvitne v Bratislave ako ani v jednom z miest Uhorska.*“ /⁴ O tomto vzťahu Liszta k Bratislave vedela celá kultúrna a hudobná hierarchia, teda aj maďarské osobnosti, znalci hudby. Emmerich Horvath ešte pred niekoľkými desaťročiami vyhlásil: „*...práve s Bratislavou, v ktorej po prvýkrát vystupoval (Liszt) ako malý chlapec, ostal spojený na celý život...*“ /⁵ Podobným spôsobom sa vyjadril aj iný maďarský znalec Liszta, Albert Sebestyén, ktorý zanechal odkaz pre Bratislavu: „*Bohatý a trvalý vzťah Franza Liszta k Bratislave je všeobecne známy. Toto mesto vždy bolo a je doteraz jedno z najvýznamnejších miest Lisztovho kultu.*“ /⁶ Liszt sa v Bratislave prezentoval nielen ako slávny klavirista, dirigent, skladateľ, ale aj ako umelec, ktorý uvádzal skladby a osobnosti aj iných skladateľov.

2 Miroslav Demko: *Franz Liszt and Bratislava*, Liszt society in Slovakia, Bratislava, Publisher- Eko-konzult, 2011, s. 53-57

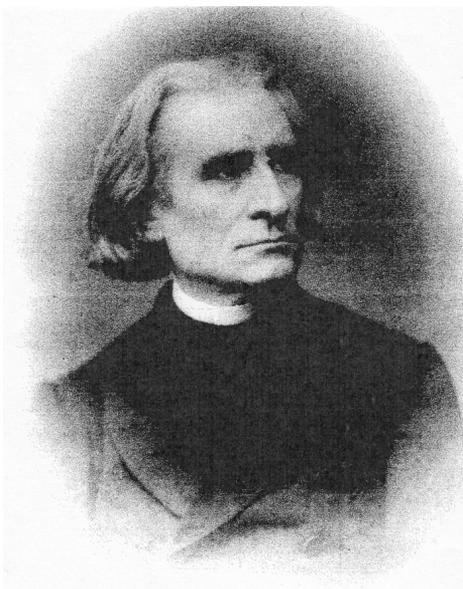
3 Benyovsky: *Johann Nepomuk Hummel*, Bratislava, 1934, s.15

4 Gejza Zichy: *Aus meinem Leben*, II. 1913, s. 98

5 *Franz Liszt a jeho bratislavskí priatelia*: Práce z konferencie konanej 5. októbra 1973 v Bratislave, Vydavateľstvo Obzor, Bratislava 1975, s. 67

6 Idem, s. 85

Ako priateľ a pedagóg napríklad navštívil v roku 1858 rodinu Wrábelyovcov v Bratislave, v čase, keď sa mladá Serafina, vydatá za známeho Lisztovho žiaka Tausiga pripravovala na klavírnu kariéru. /⁷ Každá návšteva Liszta v Bratislave bola vyslovene spoločenskou udalosťou. Tak tomu bolo aj v roku 1872, keď sa Liszt zúčastnil na koncerte svojho žiaka a zaťa Hansa Bülowa, ktorý sa ako klavirista prezentoval v Bratislave niekoľkokrát. Vedenie Bratislavského hudobného spolku (Musikverein) pri príležitosti založenia svojho štyridsaťročného jubilea sa rozhodlo uviesť Lisztovu Ostrihomskú omšu, o ktorej sa viedli silné pole-

Franz Liszt (1811–1886)

Johann Nepomuk Hummel, bratislavský rodák

miky. /⁸ Jeho diela vynikajúco naštudoval dirigent svetového mena Karol Mayerberger. Sám Liszt sa tohto predstavenia zúčastnil. Predstavenie prilákalo veľa odborníkov z cudziny, tak z Viedne ako aj z Pešti. Korešpondenčný kontakt s Bratislavou udržiaval aj s organizátorom bratislavského hudobného a kultúrneho života Jánom Batkom. Vieme, že popri silnom kulte Wagnera sa viedli debaty smerujúce k moderným prúdom a obhajobe programovej hudby.

V roku 1874 Liszt zavítal do Bratislavy niekoľkokrát. V roku 1877 vystúpil koncertne. Miestna tlač (Pressburger Zeitung) podčiarkla skutočnosť, že zisk z kon-

⁷ Zdenko Nováček: *Významné hudobné zjavy a Bratislava v 19.storočí*, Bratislava, 1961, s. 47-48

⁸ Idem, s. 48

Pomník J. N. Hummela, ktorý stál na terajšom Hviezdoslavovom námestí

certu sa má venovať postaveniu pomníka Johanna Nepomuka Hummela. /⁹

Liszt koncertoval v Bratislave v rokoch 1881, 1882 a 18. marca 1883 uviedli jeho Oratórium „*Legenda o sv. Alžbete*“ v Bratislavskom Dóme za účasti elity divákov zo strednej Európy. Omšu dirigoval s veľkým úspechom Jozef-Thierd-Laforest. /¹⁰ V ďalšom roku, 25. februára, Liszt dirigoval v Bratislavskom Dóme svoju „*Korunovačnú omšu*“. Krátko na to už 19. a 20. apríla toho istého roku, patrí medzi najčestnejších hostí v Bratislave u biskupa Heillera. V roku 1885 asistuje Liszt v Bratislave pri koncerte slávneho klaviristu Rubinsteina, tiež za účelom zbierky pre pomník Hummela. Liszt bol pri všetkom, čo sa týka propagovania Bratislavy. Aj pri poslednej návšteve Liszta v tomto meste bola prítomná hudobná elita z okolitých miest, akoby vedeli vycítiť želanie Liszta urobiť z Bratislavy dôležité hudobné centrum.

Aj slávny rakúsky skladateľ a dirigent Anton Bruckner nečakal

⁹ Pressburger Zeitung, 16. 3. 1877

¹⁰ Serge Gut: Franz Liszt, Editions de Fallois/ L'Age d'Homme, 1989, s. 476-539

¹¹ A. Walker: *La mort de Franz Liszt*, Edit. Buchet, Chastel 2007

¹² *Franz Liszt a jeho bratislavskí priatelia*: Práce z konferencie konanej 5. októbra 1973 v Bratislave, Vydavateľstvo Obzor, Bratislava 1975, s. 177

Slávny rakúsky skladateľ a dirigent Anton Bruckner (vpravo) pri návšteve Bratislavy v roku 1885

vo Viedni, ale vycestoval do Bratislavy s venovaním svojej slávnej 7. symfónie Lisztovi.. /¹¹ Aj známy znalec Liszta, Zoltán Hrabussay zanecháva takmer meditatívny odkaz: „*Je takmer zákonitým javom v dejinách, že mestá majú svojich hrdinov a hrdinovia majú svoje obľúbené miesta, ... rovnako silné citové puto viazalo Franza Liszta k Bratislave.*“ /¹² Tento lizztológ podčiarkuje aj inú dôležitú stránku Listovho zápasu o uznanie jeho diela: „*Ani jedno mesto nepestovalo tak systematicky a s takým pochopením Lisztovo dielo v časoch bojov o uznanie ako Bratislava...*“ /¹³ Ale výrok samotného Franza Liszta k Bratislave je skutočnou perlou: „*...nijaký zlý tón nepokazil čisté priateľstvo k Bratislave.*“ /¹⁴ Keď máme v súčasnosti hodnotiť

Lisztovo dielo a jeho aktivity, nikto nemôže popierať jeho slovensko-slovenskú orientáciu. Slováci, ktorí v 19. storočí boli kolonizovaným bezprávnym národom sa tiež prezentovali rovnako ako Franz Liszt. Franz Liszt a jeho rodina neovládali maďarský jazyk a prezentovali sa ako Uhri (Ungar, Hongrois – príslušník národov Uhorska). /¹⁵ Lisztovo pro-

¹³ Zoltán Hrabussay: *Franz Liszt a jeho vzťahy k Bratislave*, Bratislava, máj 1961, s. 38

¹⁴ Dobroslav Orel: *František Liszt a Bratislava*, In: *Sborník Filosofické fakulty University Komenského*, Bratislava, 1925, s. 44

¹⁵ Gerhard J. Winkler: *Johann Nepomuk Hummel und Franz Liszt*, In: *Auf den spur- ne von Johann Nepomuk Hummel*, Bericht zum Kongress aus Anlass des 230. Geburtstages von J. N. Hummel am 30.-31. Mai 2008 in Bratislava („*Liszt und Hummel sind durch ihre Herkunft „Ungarn“, ohne „Magyaren“ zu sein.*“); K tejto otázke sa vyslovili aj viacerí znalci na Slovensku. Okrem viacerých významných osobností aj mimo Slovenska citujeme dizertáciu českej muzikologičky Ireny Černíčkové: *Folklórni motivy v klavírní tvorbě Franza Liszta se zaměřením na Uherské rapsodie*, Olomouc z roku 2009, (dostupné 29. 6. 2009): „*Zcela oprávněné je zejména Demkovo naléhavé upozornování na věcnou i etickou nepřijatelnost obsahového splývání pojmu maďarský ≠ uherský, Maďarsko ≠ Uhry, k němuž bohužel dochází ve většine světových jazyků i v samotné maďarštině.*“ (úvod, s. 6-7)

pagovanie slovenského skladateľa J. L. Bellu (Hainaldova cena), Hummela, tiež Chopina, ruských skladateľov, ako aj skladateľov malých a utláčaných národov, Griega a iných, nás posúva k novým pohľadom na Liszta. Lisztovo angažovanie sa pri oslavách tisícého výročia príchodu slovanských vierozvestcov Cyrila a Metoda v Ríme v roku 1863, jeho kompozícia „*Slavimo Slavno Slaveni*“ zostala nepochybne natrvalo v srdci Slovákom, ktorí ho dnes považujú za slovenského skladateľa.. /¹⁶

Tento vzťah Liszta k slovensko-slovanským svätým oslovil aj slovenského historika Matúša Kučeru: „*Každý si volí svojho svätého aj podľa národnej príslušnosti...*“ /¹⁷ Nie je zanedbateľné, že Franz Liszt pri svojom prvom návrate z cudziny do svojej domoviny v roku 1839 práve v Bratislave vyslovuje vetu: „*Oh! Moja divoká a vzdialená domovina! Oh! Moji priatelia, amen!*“ /¹⁸

Túto vetu vyslovil len v Bratislave. Známý nemecký muzikológ Günther Kraft uzatvoril svoje poznanie z korešpondencií Liszta: „*Z výberu týchto listov vystupuje pred našimi očami človek a umelec Franz Liszt, spojený s Bratislavou od svojej mladosti až po vysoký vek...*“ /¹⁹

Vieme, že: „***Žiadna krajina, žiadne iné mesto sa nemôže prezentovať tak privilegovaným, exkluzívnym vzťahom Franza Liszta k Bratislave, ako práve toto mesto.***“ /²⁰

16 M. Demko: *Franz Liszt compositeur slovaque*, L'Age d'Homme, Suisse, 2003; vyhlásenie samotného prezidenta Rakúskej republiky pána Heinza Fischera (za prítomnosti rakúskych muzikológov a právničky Franza Liszta Nike Wagner dňa 15. októbra 2006) o slovenskom pôvode Franza Liszta. In. M. Demko: *Vyhlasujeme: Franz Liszt je slovenský skladateľ*, Lisztova spoločnosť na Slovensku, Bratislava, 2011, s.35

17 Miroslav Demko: *Franz Liszt: Bratislava je moje mesto*, (námet a scenár, november 2011, Bratislava), vid. rub výtlačku

18 *Correspondance de Liszt et de la comtesse d'Agoult*, 1833-1840, publiée par M. Daniel Ollivier, éditions Bernard Grasset, Paris, 1933, s. 330

19 *Franz Liszt a jeho bratislavskí priatelia*: Práce z konferencie konanej 5. októbra 1973 v Bratislave, Vydavateľstvo Obzor, Bratislava 1975, s. 114

20 Miroslav Demko: In: *Franz Liszt: Bratislava je moje mesto*, Bratislava, november 2011, vid. rub výtlačku

Miroslav Demko

BRATISLAVA A FRANZ LISZT

Lisztova spoločnosť na Slovensku

© PhDr. Miroslav Demko, 2016
Vydavateľ: Lisztova spoločnosť na Slovensku
v spolupráci s vydavateľstvom Eko-konzult
Bratislava, september 2016

Sadzba: DIO, www.superreality.sk
Tlač: Exprestlač, Bratislava
Počet strán: 9

www.lisztinstitut.eu

ISBN: 978-80-8079-242-8

